Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA DŽOVANNI PITRUCELLAS
[*GIOVANNI PITRUZZELLA*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2022. gada 10. martā [1]

Lieta C-22/21

SRS,
AA
pret
Minister for Justice and Equality

(*Supreme Court* (Augstākā tiesa, Īrija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā – Saņēmēji – Pārējie ģimenes locekļi – Ģimenes loceklis, kas dzīvo vienā mājsaimniecībā ar Eiropas Savienības pilsoni – Pirmās pakāpes brālēns, kurš ir trešās valsts valstspiederīgais un dzīvo kopā ar Savienības pilsoni – Atkarība – Nosacījumi – Valsts iestāžu veikta pārbaude – Kritēriji – Novērtējuma brīvība – Ierobežojumi

I. Ievads

1. SRS ir dzimis 1978. gadā, un viņa izcelsmes valsts ir Pakistāna. Kopš 1997. gada viņš ar ģimeni dzīvo Apvienotajā Karalistē. 2013. gadā viņš ieguva Lielbritānijas pilsonību. Pakistānas valstspiederīgais AA, kurš dzimis 1986. gadā, ir viņa pirmās pakāpes brālēns. Pēc studijām Universitātē Pakistānā AA 2010. gadā turpināja studijas Apvienotajā Karalistē. Tobrīd viņam bija studenta vīza, kuras derīguma termiņš beidzās 2014. gada 28. decembrī. Visu uzturēšanās laiku Apvienotajā Karalistē AA dzīvoja Londonā ar SRS, kā arī šī pēdējā vecākiem un citiem viņa ģimenes locekļiem mājoklī, kas piederēja SRS brālim. SRS maksāja šim brālim īres maksu. 2014. gada 11. februārī SRS un AA ar šo brāli noslēdza kopīgu nomas līgumu uz vienu gadu.

2. 2015. gada janvārī SRS profesionālu iemeslu dēļ pārcēlās uz Īriju. 2015. gada martā Īrijas teritorijā viņam pievienojās AA, kurš kopš tā brīža dzīvo kopā ar viņu. 2015. gada 24. jūnijā, uzturoties Īrijas teritorijā bez vīzas, AA iesniedza Īrijas iestādēm pieteikumu uzturēšanās atļaujas saņemšanai kā Eiropas Savienības pilsoņa ģimenes loceklis saskaņā ar *European Communities (Free Movement of Persons) (No. 2) Regulations 2006* (Īrijas 2006. gada noteikumi par personu brīvu pārvietošanos Eiropas Kopienā; turpmāk tekstā – "Īrijas 2006. gada noteikumi") [2], ar kuriem Īrijas tiesībās ir transponēta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/38/EK (2004. gada 29. aprīlis) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ

[1] Oriģinālvaloda – franču.

[2] 2006. gada *S.I.* Nr. 656.

Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK[3]. Īrijas 2006. gada noteikumu 7. pantā būtībā bija paredzēts, ka Savienības pilsoņa "atļautais ģimenes loceklis", kurš Īrijā uzturas vairāk nekā trīs mēnešus, var iesniegt uzturēšanās atļaujas pieteikumu.

3. Īrijas 2006. gada noteikumu 2. panta 1. punktā Savienības pilsoņa "atļautie ģimenes locekļi" ir definēti kā "ikviens ģimenes loceklis neatkarīgi no viņa valstspiederības, kurš nav Savienības pilsoņa kvalificētais ģimenes loceklis un kurš savas izcelsmes valsts pastāvīgajā dzīvesvietā vai agrākajā dzīvesvietā a) ir Savienības pilsoņa apgādībā, b) ir Savienības pilsoņa mājsaimniecības loceklis, c) kuram, pamatojoties uz nopietniem veselības apstākļiem, ir stingri nepieciešama Savienības pilsoņa individuālā aprūpe".

4. Tātad AA nepretendēja uz Savienības pilsoņa ģimenes locekļa kategoriju, kas minēta Direktīvas 2004/38 2. panta 2. punktā[4]. Turpretim AA apgalvoja, ka atrodas SRS apgādībā un katrā ziņā ietilpst SRS mājsaimniecībā.

5. Saskaņā ar Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktu, "neskarot attiecīgo personu brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības, kas tām var būt katrai atsevišķi, uzņēmēja dalībvalsts saskaņā ar saviem tiesību aktiem veicina šādu personu ieceļošanu un uzturēšanos: visi pārējie ģimenes locekļi neatkarīgi no to valstiskās piederības, uz kuriem neattiecas 2. panta 2. punktā minētā definīcija un kuri ceļojuma sākuma valstī ir tā Savienības pilsoņa apgādībā vai dzīvo ar viņu vienā mājsaimniecībā, kam ir sākotnējās uzturēšanās tiesības, vai arī gadījumā, kad nopietnu veselības apsvērumu dēļ ir noteikti vajadzīga Savienības pilsoņa ģimenes locekļa personiska kopšana".

6. 2015. gada 21. decembrī *Minister for Justice and Equality* (tieslietu un līdztiesības ministrs, Īrija) noraidīja AA pieteikumu, būtībā uzskatot, ka AA nav sniedzis pietiekamus pierādījumus, ka viņš būtu SRS apgādībā vai būtu viņa mājsaimniecības loceklis. Ministrs it īpaši uzskatīja, ka SRS un AA faktiskās kopdzīves laikposms Apvienotajā Karalistē, kopš SRS ieguva Savienības pilsoņa statusu, bija mazāks par diviem gadiem, ka SRS brālis un māsa dzīvoja tajā pašā adresē Londonā un ka, lai arī bija pierādīts, ka AA mitinājās šajā adresē, ar to nepietiek, lai uzskatītu, ka viņš bija SRS mājsaimniecības loceklis. Savukārt AA finansiālā atkarība no SRS, ministra ieskatā, nav tikusi pietiekami dokumentēta.

7. Iesnieguši papildu pierādījumus, SRS un AA lūdza pārskatīt tieslietu un līdztiesības ministra lēmumu. 2016. gada 21. decembrī ministrs apstiprināja savu 2015. gada 21. decembra lēmumu ar tādu pašu pamatojumu un uzskatīja, ka, lai arī viņi dzīvo vienā adresē Apvienotajā Karalistē, nav pierādīts, ka SRS faktiski ir bijis "mājsaimniecības galva", kad AA dzīvoja ar viņu Londonā, kā tas ir prasīts Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktā.

8. AA un SRS cēla prasību *High Court* (Augstākā tiesa, Īrija) par šī lēmuma atcelšanu. Šajā tiesā SRS no jauna precizēja finansiālo atbalstu, ko bija sniedzis savam pirmās pakāpes brālēnam, kamēr viņi dzīvoja kopā Londonā, un apliecināja, ka ir vienīgā nodarbinātā persona mājsaimniecībā, ņemot vērā viņa vecāku ievērojamo vecumu un brāļa ilgstošo uzturēšanos Pakistānā. Ar 2018. gada 25. jūlija spriedumu *High Court* (Augstākā tiesa) noraidīja SRS un AA

[3] OV 2004, L 158, 77. lpp.

[4] Saskaņā ar šo tiesību normu par Savienības pilsoņa "ģimenes locekli" uzskata laulāto vai Savienības pilsoņa reģistrēto partneri, tiešos pēcnācējus vecumā līdz 21 gadam vai Savienības pilsoņa apgādībā, kā arī viņa laulātā vai reģistrētā partnera pēcnācējus un, visbeidzot, Savienības pilsoņa tiešos augšupējos radiniekus, kas ir viņa apgādībā, vai viņa laulātā vai reģistrētā partnera tiešos augšupējos radiniekus. Šos ģimenes locekļus dēvē par "atļautajiem" Īrijas tiesiskā regulējuma nozīmē.

celto prasību, pamatojoties uz to, ka AA nevarēja uzskatīt ne par SRS apgādībā esošu, ne par mājsaimniecības, kuras galva bija SRS, locekli, taču atzīstot, ka runa ir par neskaidru un nekur nedefinētu jēdzienu.

9. AA un SRS iesniedza apelācijas sūdzību *Court of Appeal* (Apelācijas tiesa, Īrija), apgalvojot, ka pirmās instances tiesa ir izvēlējusies pārlieku šauru Savienības pilsoņa "ģimenes locekļa, kas ietilpst mājsaimniecībā" jēdziena interpretāciju. 2019. gada 19. decembra spriedumā, visādā ziņā vēlreiz uzsverot šā jēdziena interpretācijas grūtības, *Court of Appeal* (Apelācijas tiesa) tomēr nosprieda, ka kopdzīvi vienā adresē nevar uzskatīt par pietiekamu, lai nolemtu, ka AA un SRS bija vienas mājsaimniecības, kuras galva bija SRS, locekļi. Tā norādīja, ka, lai ģimenes locekli varētu uzskatīt par Savienības pilsoņa mājsaimniecības locekli, tam jābūt ģimenes kodola neatņemamai daļai un tādam jāpaliek paredzamā vai saprātīgi paredzamā nākotnē. Turklāt tam nevajadzētu dzīvot kopā ar Savienības pilsoni vienkārši ērtības labad, bet gan arī emocionālas un sociālas saiknes dēļ.

10. Neuzvarējuši strīdā, AA un SRS nolēma vērsties iesniedzējtiesā ar prasību pēdējā instancē, kas tika pieņemta 2020. gada 20. jūlijā, tieši par jautājumu attiecībā uz Savienības pilsoņa "ģimenes locekļa, kas ietilpst mājsaimniecībā" jēdziena definīciju un par to, vai būtu jāpieprasa, lai šis Savienības pilsonis faktiski būtu šīs mājsaimniecības galva [5].

11. Attiecībā uz nosacījumu būt tādas mājsaimniecības loceklim, kuras galva ir Savienības pilsonis, tieslietu un līdztiesības ministrs joprojām apgalvo, ka vienīgi ar ģimenes locekļa kopdzīvi apvienojumā ar iespējamu Savienības pilsoņa sniegtu finansiālu atbalstu nepietiek, lai uzskatītu, ka šis izmitinātais un atbalstītais ģimenes loceklis ietilpst Savienības pilsoņa mājsaimniecībā. Ministrs atgādina, ka AA uzturēšanās Savienības teritorijā aprobežojās ar studijām un ka arī mājas nomas līgums, kas noslēgts ar SRS brāli, bija uz noteiktu laiku. Tādēļ neesot nevienas norādes, kas varētu likt domāt, ka kopdzīve būtu turpinājusies pēc AA studijām. Turklāt Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkts būtu jāinterpretē, paturot prātā iespējama uzturēšanās atļaujas atteikuma lēmuma ietekmi uz Savienības pilsoņa tiesībām faktiski izmantot savu pārvietošanās brīvību. Ir pierādīts, ka SRS ir pārcēlies uz Īriju bez AA. Būtu jāievēro arī zināma saskaņa interpretācijā, lai, interpretējot Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punktu, nenonāktu situācijā, kas galu galā būtu labvēlīgāka šajā tiesību normā minētajiem ģimenes locekļiem – kurus šī direktīva principā aizsargā mazāk – salīdzinājumā ar šīs direktīvas 2. panta 2. punktā minētajiem nukleārās ģimenes locekļiem.

12. Savukārt AA un SRS apgalvo, ka Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta dažādu valodu versijas atšķiras un ka angļu valodas versija ietverot papildu nosacījumu, kas saistīts ar mājsaimniecības "galvas" statusu un kas neesot sastopams lielākajā daļā citu valodu versiju. Turklāt viņi joprojām atsaucas uz tuvību, kas izveidojusies jau no agras bērnības, kad viņi abi vēl dzīvoja Pakistānā, un uz ciešām ģimenes saitēm, ar kurām vajadzētu pietikt, lai AA atzītu par SRS ģimenes locekli šīs tiesību normas izpratnē, turklāt nepieprasot, lai tiktu pierādīts, ka SRS ir šīs mājsaimniecības galva.

13. Savukārt iesniedzējtiesa šaubās, ka ir iespējams izveidot universālu Savienības pilsoņa "ģimenes locekļa, kas ietilpst mājsaimniecībā" jēdziena definīciju. Tā atzīst, ka "mājsaimniecības galvas" jēdziena izmantošana ļauj nošķirt, piemēram, vienkāršas kopīgas īres situācijas no tām, kas tuvākas ģimenes dzīvei, taču vienlaikus pieļauj, ka šajā gadījumā runa ir par grūti definējamu jēdzienu. Turklāt šķiet, ka šāda atsauce nav rodama visās Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta

[5] Jautājums par to, vai AA būtu jāuzskata par esošu "apgādībā" Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktā minētā pirmā gadījuma izpratnē, nav debašu priekšmets iesniedzējtiesā (skat. lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu 21. punktu).

pirmās daļas a) apakšpunkta valodu versijās. Tādēļ tā jautā, kāda nozīme būtu piešķirama šim jēdzienam kontekstā, kurā ir jāpatur prātā arī Direktīvas 2004/38 2. panta 2. punktā minēto ģimenes locekļu situācija. Visbeidzot, tā min Direktīvas 2004/38 mērķi un vēlas zināt, kā šis mērķis varētu lietderīgi atvieglot šīs direktīvas 3. panta 2. punkta interpretāciju. Pie tam, gadījumā, ja universāla definīcija nav iespējama, iesniedzējtiesa ierosina virkni kritēriju, kurus varētu ņemt vērā valstu tiesas, lai nonāktu pie vienotas minētā jēdziena interpretācijas. Starp šiem kritērijiem ir it īpaši kopdzīves ilgums un tās nolūks. Katrā ziņā tā uzskata, ka ir nepieciešams izskaidrojums Savienības līmenī.

14. Šādos apstākļos *Supreme Court* (Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un ar iesniedzējtiesas nolēmumu, kas Tiesas kancelejā iesniegts 2021. gada 14. janvārī, uzdot tai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai jēdziens "Savienības pilsoņa mājsaimniecības loceklis", kā tas lietots [Direktīvas 2004/38] 3. pantā, ir definējams tādējādi, ka tas ir vispārēji piemērojams visā Savienībā, un, ja atbilde ir apstiprinoša, kāda ir tā definīcija?

2) Ja šo jēdzienu nevar definēt, pēc kādiem kritērijiem tiesnešiem ir jāvērtē pierādījumi, lai valsts tiesas saskaņā ar noteiktu faktoru uzskaitījumu varētu lemt par to, kurš ir un kurš nav Savienības pilsoņa mājsaimniecības loceklis pārvietošanās brīvības izpratnē?"

15. SRS un AA, tieslietu un līdztiesības ministrs, Čehijas, Dānijas, Nīderlandes un Norvēģijas valdības, kā arī Eiropas Komisija iesniedza Tiesā rakstveida apsvērumus.

II. Vērtējums

A. Ievada apsvērumi

16. Pirms abu Tiesai adresēto prejudiciālo jautājumu izvērtēšanas man ir jāprecizē divi ar pamatlietu saistīti jautājumi.

17. Pirmkārt, norādīšu, ka Savienības pilsonim, kurš vēlas turpināt zināmu kopdzīves veidu ar savu pirmās pakāpes brālēnu, ir Lielbritānijas pilsonība. Taču, tā kā lietas fakti norisinājās pirms Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes izstāšanās no Eiropas Savienības, iesniedzējtiesai, kad Tiesa būs sniegusi prejudiciālu nolēmumu, būs jānovērtē tieslietu un līdztiesības ministra lēmuma tiesiskums un jāpārbauda šajā lēmumā veiktā vērtējuma, secinot, ka AA ierašanās brīdī Īrijas teritorijā 2015. gadā nebija SRS mājsaimniecības loceklis Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta izpratnē, atbilstība Savienības tiesībām. Tādējādi AA būtu jāuzskata par piederīgu "personām, uz kurām attiecas [Direktīvas 2004/38] 3. panta 2. punkta a) un b) apakšpunkts, kuras līdz pārejas perioda beigām ir pieteikušās uz ieceļošanas un uzturēšanās veicināšanu"[6]. Šādā gadījumā un ja Īrijas iestādēm būtu jālemj par labu AA uzturēšanās veicināšanai ar atpakaļejošu spēku attiecībā uz laikposmu no 2015. līdz 2020. gadam, atgādināšu, ka viņa uzturēšanās tiesības atbilstoši līguma par izstāšanos 10. panta 3. punktam saglabājās arī pēc pārejas perioda beigām[7].

[6] Līguma par Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības un Eiropas Atomenerģijas kopienas (OV 2019, C 384 I, 1. lpp., turpmāk tekstā – "izstāšanās līgums") 10. panta 3. punkts.

[7] Lasot to kopsakarā ar šī līguma 10. panta 2. punktu.

18. Otrkārt, prasītāji pamatlietā apgalvoja, ka valsts iestādes, izvērtējot AA individuālo situāciju attiecībā pret Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktu, apzināti nav ņēmušas vērā SRS un AA kopdzīves laikposmu, pirms SRS ieguva Savienības pilsonību. Šie lietas dalībnieki no tā secina, ka tādējādi, izskatot uzturēšanās pieteikumus, ko iesnieguši viņu ģimenes locekļi, saprotot tos plaši saskaņā ar Direktīvu 2004/38, naturalizēti Savienības pilsoņi atrastos mazāk labvēlīgā situācijā salīdzinājumā ar tām personām, kas ir Savienības pilsoņi kopš dzimšanas. Savukārt atbildētāja apgalvo, ka neviens pamats saistībā ar jautājumu par agrāko kopdzīvi un par šīs kopdzīves uzsākšanas brīža noteikšanu nav ticis izvirzīts valsts tiesās, kas izskatīja prasību saistībā ar 2015. gada 21. decembra lēmuma apstrīdēšanu. Kā norādījusi Komisija, šie pamatlietas dalībnieku iebildumi izvirza jautājumu, vai ģimenes dzīvi, kas norisinājusies pirms Savienības pilsonības iegūšanas, var ņemt vērā vai tā ir jāņem vērā. Tomēr jāsecina, ka Tiesā šis jautājums nav ticis iesniegts, lai cik interesants tas nebūtu [8]. Tādēļ turpmākie apsvērumi attieksies vienīgi uz abiem Tiesai adresētajiem prejudiciālajiem jautājumiem, lai gan šos apsvērumus nevar interpretēt kā šīs valsts lēmumpieņemšanas prakses apstiprinājumu vai noliegumu, saskaņā ar kuru Savienības pilsoņa un viņa ģimenes locekļa plašākā izpratnē, kurš lūdz uzturēšanās atļauju, ģimenes dzīve tiek ņemta vērā, tikai sākot no brīža, kad iegūts Savienības pilsoņa statuss.

B. Par prejudiciālajiem jautājumiem

19. Divos Tiesai adresētajos prejudiciālajos jautājumos, kuri, manuprāt, jāvērtē kopā, iesniedzējtiesa būtībā lūdz Tiesu precizēt, vai formulējumu "visi pārējie ģimenes locekļi [..], kuri [..] dzīvo [..] vienā mājsaimniecībā [ar Savienības pilsoni], kam ir sākotnējās uzturēšanās tiesības" Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta izpratnē, var definēt tādējādi, ka tas ir "vispārēji piemērojams", un noraidošas atbildes gadījumā lūdz tai norādīt kritērijus, kas ļauj noteikt, vai ģimenes loceklis ir jāuzskata par Savienības pilsoņa "mājsaimniecības locekli" šīs tiesību normas izpratnē.

1. Ģimenes locekļa, kas dzīvo vienā mājsaimniecībā ar Savienības pilsoni, definīcijas neiespējamais universālums

20. Runājot par iespējamu vispārēji piemērojamu "ģimenes locekļ[a] [..], kur[š] [..] dzīvo [..] vienā mājsaimniecībā [ar Savienības pilsoni]" definīciju, papildus tam, ka par vispārēju uzskatītais var galu galā ātri izrādīties diezgan relatīvs, šāda definīcija man nešķiet ne formulējama, ne vēlama. Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas formulējums ir daudz atvērtāks – lai neteiktu neprecīzāks – par šīs direktīvas 2. panta formulējumu, kura 2. punktā ir definēti Savienības pilsoņa "nukleārās" ģimenes locekļi. Šo precizitātes trūkumu izskaidro tas, ka Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punktā minētie ģimenes locekļi veido pārējo ģimenes locekļu kategoriju, kuru ieceļošanu un uzturēšanos var veicināt tikai dalībvalstis. Tā kā dalībvalstu pienākumi attiecībā pret šiem ģimenes locekļiem ir mazāka apjoma nekā pret nukleārās ģimenes locekļiem [9], šīs pirmās kategorijas ģimenes locekļu definīcijai nav jābūt tik precīzai kā otrās kategorijas definīcijai. Šāds secinājums, manuprāt, ir spēkā attiecībā uz visiem Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktā minētajiem gadījumiem. Šī "ģimenes locekļ[u] [..], kuri [..] dzīvo [..] vienā

[8] Atbildētāja pamatlietā apstrīd pat to, ka šeit ir runa par ministra lēmuma noraidīt pieteikumu iemeslu (skat. atbildētājas pamatlietā apsvērumu 44. punktu). Pilnības labad tomēr jānorāda, ka AA adresētā atteikuma lēmuma iemeslu apkopojumā, kas minēts lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu 6. punktā, 2. apakšpunktā ir atsauce uz valsts tiesību normu, saskaņā ar kuru "ir jāizvērtē Savienības pilsoņa sadzīves kārtība, kopš šī persona ir kļuvusi par Savienības pilsoni, lai [kur] tas arī nebūtu noticis".

[9] Skat., piemēram, spriedumu, 2012. gada 5. septembris, *Rahman* u.c. (C-83/11, turpmāk tekstā – "spriedums *Rahman* u.c.", EU:C:2012:519, 18., 19. un 21. punkts).

mājsaimniecībā [ar Savienības pilsoni]" jēdziena aprisēs atstātā neprecizitāte var būt labvēlīga, jo pieļauj tā definīcijā zināmu elastību. Mēģinājums vispārēji definēt tik socioloģiski un kulturāli mainīgu konceptu kā "ģimenes locek[lis] [..], kur[š] [..] dzīvo [..] vienā mājsaimniecībā [ar Savienības pilsoni]" varētu izrādīties ne vien bīstams, bet arī, kā norādījusi atbildētāja pamatlietā, pretējs Direktīvā 2004/38 izvirzītajam mērķim, saskaroties ar nespēju aptvert visu daudzdimensionālo un pastāvīgi mainīgo realitāti dažādo iespējamās ģimenes dzīves [formu] paplašinātā nozīmē uzskaitījumā.

21. Tādēļ, manuprāt, ģimenes locekļa, kas dzīvo vienā mājsaimniecībā ar Savienības pilsoni, jēdzienam nav iespējams sniegt vispārēju definīciju.

22. Daži lietas dalībnieki, kas piedalījās rakstveida procesā Tiesā, ir interpretējuši pirmo prejudiciālo jautājumu tādējādi, ka iesniedzējtiesa vēlas zināt, vai jēdziens "ģimenes loceklis, kas dzīvo vienā mājsaimniecībā ar Savienības pilsoni" ir autonoms Savienības tiesību jēdziens. Pirmo prejudiciālo jautājumu, kura formulējums turklāt ir diezgan skaidrs, es nesaprotu šādi. Pie tam, ja pirmais jautājums būtu jāsaprot tā, kā piedāvā šie lietas dalībnieki, tas izrādītos delikātāks nekā sākumā šķiet, lai gan tā atrisinājums man nešķiet nepieciešams, lai palīdzētu iesniedzējtiesai atrisināt tajā ierosināto lietu.

23. Tādēļ es vienīgi atgādināšu, ka no Tiesas atkārtotās judikatūras izriet, ka "gan no Savienības tiesību vienveidīgas piemērošanas prasības, gan no vienlīdzības principa prasības izriet, ka Savienības tiesību norma, kurā tās satura un piemērošanas jomas noskaidrošanai nav nevienas tiešas norādes uz dalībvalstu tiesībām, parasti visā Savienībā ir interpretējama autonomi un vienveidīgi"[10].

24. Dānijas Karaliste rakstveida apsvērumos apgalvo, ka Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmajā daļā ir tieša atsauce uz valstu tiesībām un turklāt Tiesa jau ir atzinusi dalībvalstu plašo novērtējuma brīvību, kad tām jāizvērtē, vai uz individuālu situāciju, kas tām jāpārbauda, attiecas kāda no šajā tiesību normā minētajām situācijām[11]. Komisija atbalsta pretēju nostāju, norādot, ka atsauce uz valstu tiesībām šajā 3. panta 2. punktā attiecoties tikai uz apstākļiem, kādos dalībvalstij jāveicina personu, kurām ir piemērojama šī tiesību norma, ieceļošana un uzturēšanās, un nevis uz šo personu definīciju kā tādu.

25. Šajā tiesību normā minētā situācija, šķiet, kontrastē ar Tiesas judikatūru, it īpaši ņemot vērā šajā normā dalībvalstu novērtējumam piešķirto ievērojamo lomu, kurai es pievērsīšos mazliet vēlāk[12]. Rodas acīmredzamas grūtības, lasot spriedumu *Rahman* u.c., kurā Tiesa nosprieda, ka "saistībā ar [uzturēšanās atļaujas] pieteikuma[, kas balstīts uz Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta a) apakšpunktu,] iesniedzēja personīgās situācijas izpēti [..], kompetentajai iestādei ir jāņem vērā dažādi apstākļi, kam var būt nozīme attiecīgajā lietā, tādi kā ekonomiskās vai fiziskās atkarības līmenis un radniecības līmenis starp ģimenes locekli un Savienības pilsoni, kuru tas

[10] Skat. spriedumu, 2011. gada 21. decembris, *Ziolkowski* un *Szeja* (C-424/10 un C-425/10, EU:C:2011:866, 32. punkts un tajā minētā judikatūra). Tādā pašā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 26. marts, SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (C-129/18, turpmāk tekstā – "spriedums SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu), EU:C:2019:248, 50. punkts).

[11] Dānijas Karaliste savu vērtējumu balsta galvenokārt uz judikatūru, kas izriet no spriedumiem *Rahman* u.c. un SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu).

[12] Man jau ir bijusi iespēja uzsvērt šo lielo dalībvalstu novērtējumam atstāto brīvību: skat. manus secinājumus lietā *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal* (Ģimenes atkalapvienošanās – Patvēruma meklētāja māsa) (C-519/18, EU:C:2019:681, 57.–62. punkts). Turklāt skat. arī šo secinājumu 31. punktu.

vēlas pavadīt vai kuram tas vēlas pievienoties"[13]. Tiesa turpina, piebilstot, ka, "ņemot vērā gan to, ka Direktīvā 2004/38 *nav ietverti precīzāki noteikumi*, gan to, ka tās 3. panta 2. punktā *izmantoti vārdi "saskaņā ar saviem tiesību aktiem"*, ir jākonstatē, ka katrai dalībvalstij ir *plaša rīcības brīvība* attiecībā uz vērā ņemamo *apstākļu izvēli*. Tādējādi uzņēmējai dalībvalstij ir jānodrošina, lai tās tiesību akti ietvertu kritērijus, kas būtu atbilstoši ierastajai vārda "veicina" nozīmei, *kā arī vārdiem, kas attiecībā uz atkarību izmantoti iepriekš minētajā 3. panta 2. punktā* un kas šai tiesību normai neliedz tās lietderīgo iedarbību"[14].

26. Iepriekš minētais ir neapšaubāmā kontrastā, piemēram, ar spriedumā SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) ietvertajiem apgalvojumiem par Direktīvas 2004/38 2. panta 2. punkta c) apakšpunktu, saskaņā ar kuriem šī tiesību norma "neietver nekādu skaidru norādi uz dalībvalstu tiesībām"[15], tādējādi paverot ceļu tajā ietvertā autonomā Savienības tiesību jēdziena vienveidīgai interpretācijai[16]. Taču ir arī taisnība, ka šajā spriedumā tikai daļēji ir atkārtots sprieduma *Rahman* u.c. 24. punkts, jo ir izlaista atsauce uz tekstu, kas saistīts ar atkarību[17].

27. Lai kā arī nebūtu un kā es minēju iepriekš, jautājums par to, vai "ģimenes locekļ[a] [..], kur[š] [..] dzīvo [..] vienā mājsaimniecībā [ar Savienības pilsoni]" jēdziens Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta izpratnē ir autonoms Savienības tiesību jēdziens, manā ieskatā nav tas, kuru uzdevusi iesniedzējtiesa, un tas man arī nešķiet noteicošais, lai Tiesa varētu sniegt atbildi uz otro tai uzdoto jautājumu[18]. Patiesībā it īpaši spriedumos *Rahman* u.c. un SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) Tiesa, nepaužot nostāju par to, vai Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktā ietvertie jēdzieni ir autonomi Savienības tiesību jēdzieni, varēja lietderīgi palīdzēt valstu tiesām, kas tajā bija vērsušās, izskaidrojot to tiesību normu *parasto* nozīmi, kuru interpretācija bija lūgta.

2. Savienības pilsoņa mājsaimniecības loceklis kā trešais atkarības gadījums, kas minēts Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktā

28. Secinot, ka definīcijas universālums nav iespējams un pat pieņemot, ka runa nav par autonomu Savienības tiesību jēdzienu, Tiesa tomēr nav atbrīvota no pienākuma palīdzēt iesniedzējtiesai un izskaidrot, kā ir jāsaprot jēdziens "ģimenes locekļi [..], kuri [..] dzīvo [..] vienā mājsaimniecībā [ar Savienības pilsoni]" Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta izpratnē. Šajā nolūkā uz brīdi vispārīgāk jāpievēršas ar šo direktīvu izveidotajai sistēmai.

[13] Spriedums *Rahman* u.c. (23. punkts). Ir lietderīgi atgādināt, ka Tiesa šajā spriedumā tika aicināta precizēt Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktā minētā pirmā gadījuma interpretāciju un tajā nav pieminēts, ka runa būtu par autonomu Savienības tiesību jēdzienu. *A contrario*, citā kontekstā, bet joprojām attiecībā uz jēdzienu "apgādībā", skat. spriedumu, 2019. gada 12. decembris, *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal* (Ģimenes atkalapvienošanās – Patvēruma meklētāja māsa) (C-519/18, EU:C:2019:1070, 44. un 45. punkts).

[14] Spriedums, *Rahman* u.c. (24. punkts). Mans izcēlums.

[15] Spriedums SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (50. punkts).

[16] Skat. spriedumu SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (50. un nākamie punkti).

[17] Ir arī interesanti atzīmēt, ka spriedumā SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktam veltītajos apsvērumos Tiesa ir izvairījusies precizēt, uz kuru no šajā tiesību normā minētajiem gadījumiem varētu attiecināt situāciju pamatlietā (skat. it īpaši šī sprieduma 58. un 59. punktu).

[18] Patiesībā varētu izvēlēties arī vidusceļu, kas nozīmētu atzīt minētā jēdziena autonomo raksturu, taču joprojām atzīstot – kas šķiet neizbēgami, ņemot vērā Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta raksturu, – plašu novērtējuma brīvību dalībvalstīm, kad tās nosaka īpašas prasības, lai šajā tiesību normā vispārīgi minētais atbilstības kritērijs tiktu uzskatīts par izpildītu.

a) Dalībvalstu pienākuma saskaņā ar Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktu tvērums

29. Direktīvas 2004/38 "mērķis ir veicināt pamata un individuālās tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, kuras Savienības pilsoņiem tieši piešķir LESD 21. panta 1. punkts, un [..] viens no tās mērķiem ir pastiprināt šīs tiesības [..]. Ņemot vērā šos mērķus, Direktīvas 2004/38 tiesību normas [..] ir jāinterpretē plaši"[19]. Šī sistēma, kuras mērķis ir arīdzan atvieglot ģimenes atkalapvienošanos starp Savienības pilsoni un viņa ģimenes locekļiem, balstās, kā minēju iepriekš, uz būtisku nodalījumu.

30. Pirmā loka ģimenes locekļi, kas noteikti Direktīvas 2004/38 2. panta 2. punktā, automātiski saņem ieceļošanas un uzturēšanās tiesības Savienības pilsoņa uzņēmējā dalībvalstī. "Pārējo" ģimenes locekļu – Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmajā daļā minēto – ieceļošana un uzturēšanās ir jāveicina tikai šai dalībvalstij[20].

31. No šā vienkāršā pienākuma "veicināt" šo "pārējo" ģimenes locekļu ieceļošanu un uzturēšanos izriet, ka Direktīva 2004/38 neuzliek dalībvalstīm pienākumu pieņemt jebkuru ieceļošanas un uzturēšanās pieteikumu, ko iesniegušas personas, kuras ir pierādījušas, ka ir ģimenes locekļi šīs direktīvas 3. panta 2. punkta pirmās daļas izpratnē[21]. Šādu interpretāciju turklāt pamato Direktīvas 2004/38 6. apsvērums[22], no kura izriet, ka šīs normas mērķis ir saglabāt ģimenes vienotību plašākā izpratnē[23]. Tiesa ir precizējusi uzņēmēju dalībvalstu pienākumus, kad tās izvērtē ieceļošanas un uzturēšanās pieteikumu, kas balstīts uz Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktu. Lai arī nepastāv pienākums atzīt šo paplašinātās ģimenes locekļu tiesības uz ieceļošanu un uzturēšanos, "tomēr [Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkts] rada dalībvalstīm pienākumu salīdzinājumā ar citu trešo valstu pilsoņu ieceļošanas un uzturēšanas atļaujas piešķiršanas pieteikumiem piešķirt zināmas priekšrocības pieteikumiem, ko iesniegušas personas, kam ir *īpaša atkarības saikne* ar Savienības pilsoni"[24]. Šī priekšrocība ir balstīta galvenokārt uz dalībvalstu pienākumu "[paredzēt iespēju] personām [..] [saņemt par to pieteikumu lēmumu, kas] ir balstīts uz [viņu] personiskās situācijas padziļinātu izpēti un, ja pieteikums tiek noraidīts, [tad atteikums tiek] pamatots"[25]. Tiesa norāda, ka dalībvalstīm "ir jāņem vērā dažādi apstākļi, kam var būt nozīme attiecīgajā lietā, tādi kā ekonomiskās vai fiziskās atkarības līmenis un radniecības līmenis starp ģimenes locekli un

[19] Spriedums SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (53. punkts un tajā minētā judikatūra). Spriedumā, 2019. gada 12. decembris, *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal* (Ģimenes atkalapvienošanās – Patvēruma meklētāja māsa) (C-519/18, EU:C:2019:1070, 49. punkts) savukārt uzsvars šķiet likts uz mērķi "uzņēmējā dalībvalstī nodrošināt vai veicināt citu dalībvalstu vai trešo valstu pilsoņu, kas likumīgi uzturas uzņēmējā dalībvalstī, ģimenes atkalapvienošanos". Par ierobežojumiem Direktīvas 2004/38 plašai interpretācijai skat. spriedumu SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (55. punkts).

[20] Skat. spriedumu *Rahman* u.c. (19. punkts).

[21] Skat. spriedumu *Rahman* u.c. (18. punkts).

[22] Saskaņā ar kuru, "lai saglabātu ģimenes vienotību plašākā izpratnē un ievērotu aizliegumu diskriminēt personu tās valstiskās piederības dēļ, to personu stāvoklis, uz kurām neattiecas šajā direktīvā ietvertā ģimenes locekļu definīcija un kurām tādēļ nav automātisku tiesību ieceļot un uzturēties uzņēmējā dalībvalstī, būtu jāpārbauda uzņēmējai dalībvalstij, pamatojoties uz saviem tiesību aktiem, lai izlemtu, vai šādas personas drīkst tajā ieceļot un uzturēties, ņemot vērā viņu attiecības ar Savienības pilsoni vai citus apstākļus, piemēram, finansiālo vai fizisko atkarību no Savienības pilsoņa".

[23] Skat. spriedumu *Rahman* u.c. (32. punkts). Skat. arī spriedumu SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (60. punkts).

[24] Spriedums *Rahman* u.c. (21. punkts). Mans izcēlums. Skat. arī spriedumu SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (61. punkts).

[25] Spriedums *Rahman* u.c. (22. punkts). Skat. arī spriedumu *SM* (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (62. punkts). Tas izrietēja jau no Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta otrās daļas.

Savienības pilsoni"[26]. Pārējā daļā Direktīvas 2004/38 neprecizitāte līdz ar atsauci uz valstu tiesību aktiem liek secināt, ka pastāv "plaša rīcības brīvība"[27] attiecībā uz vērā ņemamo apstākļu izvēli. Tomēr šī plašā rīcības brīvība ir jāīsteno divkāršās robežās: ievērojot vārda "veicina" un vārdu, kas attiecībā uz atkarību izmantoti Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktā, parasto nozīmi, no vienas puses, un saglabājot šīs tiesību normas lietderīgo iedarbību, no otras puses[28]. Īstenojot šo rīcības brīvību, dalībvalstis var it īpaši "savos tiesību aktos paredzēt īpašas prasības attiecībā uz atkarības raksturu vai ilgumu, [lai pārliecinātos, ka šī atkarības situācija ir patiesa un stabila un nav radīta vienīgi, lai iegūtu ieceļošanas un uzturēšanās tiesības uzņēmējā dalībvalstī]"[29]. Visbeidzot, šī rīcības brīvība ir jāīsteno "Eiropas Savienības Pamattiesību hartas [..] noteikumu gaismā un ievērojot tos"[30].

32. Lai arī dalībvalstu pienākumu saskaņā ar Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktu tvērumu Tiesa ir spējusi precizēt, tomēr ir jāsecina, ka pats "Savienības pilsoņa mājsaimniecības locekļa" jēdziens šīs tiesību normas izpratnē vēl nav ticis interpretēts.

b) Gramatiskā interpretācija, kas obligāti papildināta ar kontekstuālu un teleoloģisku analīzi

33. Iesniedzējtiesa ir uzsvērusi, ka viena no Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta izraisītajām grūtībām ir saistīta ar atšķirībām starp dažādām pieejamām valodu versijām. It īpaši angļu valodas versija (*members of the household of the Union citizen*) tāpat kā franču valodas versija liek domāt, ka Savienības pilsonis un otrs ģimenes loceklis ir *a minima* vienas mājsaimniecības locekļi. Šis elements ir vedinājis Īrijas iestādes interpretēt minēto nosacījumu tādējādi, ka Savienības pilsonim ir jābūt tās mājsaimniecības, kuras loceklis ir arī otrs ģimenes loceklis, *galvai*. Turpretim, piemēram, itāļu valodas versijā (*convive*), šķiet, ir runa vienkārši par kopīgu dzīvošanu[31]. Tātad no dažu valodu versiju ātra un neizsmeļoša salīdzinājuma izriet, ka ne visas satur šo pastiprināto prasību par kopīgu "mājsaimniecību" ar Savienības pilsoni, jo dažās no tām, šķiet, ir prasīta tikai vienkārša kopdzīve.

34. Lai gan ir acīmredzamas atšķirības starp valodu versijām, esmu nonācis pie viedokļa, ka Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktā minēto nosacījumu nevar interpretēt – kā to dara Īrijas iestādes – tādējādi, ka attiecīgajam Savienības pilsonim obligāti

[26] Spriedums *Rahman* u.c. (23. punkts). Tālāk spriedumā Tiesa precizē, ka atkarības situācijai, ko veido ciešas un stabilas ģimenes saites īpašu faktisko apstākļu dēļ, tādu kā ekonomiskā atkarība, kopēja mājsaimniecība vai smags veselības stāvoklis, ir jābūt pastāvējušai attiecīgā ģimenes locekļa izcelsmes valstī brīdī, kad viņš lūdzis atļauju pievienoties tam Savienības loceklim, kura apgādībā viņš ir (skat. spriedumu *Rahman* u.c. (32. un 33. punkts)).

[27] Spriedums *Rahman* u.c. (24. punkts). Skat. arī spriedumu SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (63. punkts).

[28] Spriedums *Rahman* u.c. (24. punkts). Skat. arī spriedumu SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (63. punkts).

[29] Spriedums *Rahman* u.c. (38. punkts).

[30] Spriedums SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (64. punkts). Tādēļ to valstu iestāžu roka, kurām jāpieņem lēmums par ieceļošanas vai uzturēšanās pieteikumu, ko iesnieguši "pārējie ģimenes locekļi" 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta izpratnē, tiks vadīta ar mazliet lielāku Tiesas iesaisti, kura sagaida no šīm valstīm, it īpaši gadījumā, kad ir iesaistīts Pamattiesību hartas 24. pants, ka tām ir jāveic "visu lietā pastāvošo un atbilstīgo apstākļu līdzsvarota un saprātīga novērtēšana, ņemot vērā visas iesaistītās intereses un it īpaši – attiecīgā bērna intereses" (spriedums SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (68. punkts)). Pēc tam Tiesa precizēs kritērijus, kas jāizvērtē, un riskus, kas jānovērtē. Dalībvalstu novērtējuma brīvība būs samazināta līdz minimumam, ja Tiesa secinās, ka, ja pēc šāda novērtējuma būs acīmredzams, ka attiecīgās ģimenes locekļi, tātad ietverot arī bērnu, ir mudināti dzīvot faktisku ģimenes dzīvi un bērns ir atkarīgs no saviem aizbildņiem–Savienības pilsoņiem, tad "ar pamattiesībām uz ģimenes dzīves neaizskaramību saistītās prasības, tās skatot kopā ar pienākumu ņemt vērā bērna intereses, *principā nozīmē, ka* šim bērnam *jāpiešķir* tiesības ieceļot un uzturēties kā vienam no pārējiem Savienības pilsoņa ģimenes locekļiem Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta a) apakšpunkta nozīmē" (spriedums SM (Bērns, kas nodots aizbildnībā saskaņā ar Alžīrijas kafala sistēmu) (71. punkts). Mans izcēlums.)

[31] Šķiet, tā ir arī spāņu (*viva con el ciudadano*), vācu (*oder der mit ihm im Herkunftsland in häuslicher Gemeinschaft gelebt hat*), holandiešu (*inwonen*) un arī portugāļu (*com este viva em comunhão de habitacão*) valodu versijās.

jābūt mājsaimniecības galvai. Papildus tam, ka šī "mājsaimniecības galvas" loma man šķiet iemiesojam gaužām novecojušu un pilnīgi aktualitāti zaudējušu ģimenes hierarhiju, jo šī loma parasti ir piešķirta vīrietim kā neapstrīdamam patriarhāla laulības un ģimenes modeļa epicentram [32], ja tiktu pieprasīts, lai otrs ģimenes loceklis piederētu Savienības pilsoņa mājsaimniecībai, kuras galva turklāt būtu šis pilsonis, tas nozīmētu jauna, direktīvā neparedzēta nosacījuma pievienošanu, kas, manuprāt, nav atrodams pat angļu valodas versijā [33].

35. Turklāt atgādināšu, ka no labi zināmas Tiesas judikatūras izriet, ka formulējums, kas izmantots vienā no Savienības tiesību normas valodu versijām, nevar kalpot par vienīgo pamatu šīs tiesību normas interpretācijai vai tam nevar tikt piešķirta prioritāra nozīme attiecībā pret citu valodu versijām. Savienības tiesību normas jāinterpretē un jāpiemēro vienveidīgi, ņemot vērā visu Savienības valodu versijas. Gadījumā, ja Kopienu tiesību normas teksts dažādu valodu versijās atšķiras, attiecīgā norma ir jāinterpretē saistībā ar tā tiesiskā regulējuma vispārējo struktūru un mērķi, kurā šī norma ietilpst [34].

36. Šajā vērtējuma stadijā no Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta teksta katrā ziņā izriet, ka ģimenes locekli, kas dzīvo vienā mājsaimniecībā ar Savienības pilsoni, ir iespējams definēt vismaz negatīvi: viņš acīmredzami nav tuvākā ģimenes loka loceklis Direktīvas 2004/38 2. panta 2. punkta izpratnē; turklāt viņš nav apgādājamais no tīri materiālā viedokļa (nosacījums, kas saistīts ar materiālu vai finansiālu atkarību), viņam nav arī nopietnu veselības problēmu (nosacījums, kas saistīts ar fizisku atkarību), un viņš nav arī minētā pilsoņa pastāvīgs nereģistrēts partneris. Šī gramatiskā interpretācija mums turklāt parāda, ka Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktā minēto trīs gadījumu vienojošā iezīme ir kāda veida atkarības formas, vai nu tā būtu materiāla ("apgādībā"), vai fiziska ("nopietnu veselības apsvērumu dēļ"), pastāvēšana [35]. Ģimenes loceklis, kurš "dzīvo ar [Savienības pilsoni] vienā mājsaimniecībā", tātad atrodas "īpašas atkarības saiknes" situācijā [36] attiecībā pret viņu, un to apstiprina Tiesas judikatūra [37], taču šī atkarība nav ne tīri materiāla, ne tikai cilvēciska un tā vēl ir jādefinē.

37. Atbilstoši ierastajai nozīmei, kura ir jānoskaidro, kā tas ir prasīts judikatūrā [38], mājsaimniecība parasti nozīmē pāri, kas dzīvo kopā un veido ģimenisku kopību. No etimoloģijas viedokļa jēdziens *ménage* ['mājsaimniecība'] franču valodā ir saistīts ar latiņu valodas vārdu *mansio*, kas nozīmē 'māja' [39]. Ja ievēro šo definīciju, tad "mājsaimniecības" jēdziena lietošana it īpaši Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta angļu un franču valodu versijās nav tik tāla no tām valodu versijām, kurās prasīta vienīgi kopīga dzīvošana tikai ģeogrāfiskā šī jēdziena izpratnē, tomēr pievienojot papildu niansi, kas saistīta ar kopīgu mājsaimniecību, kas ne vienmēr obligāti pastāv vienkāršas kopdzīves zem viena jumta gadījumā.

[32] Par "mājsaimniecības galvas" jēdziena izmantošanu statistikā un par šā jēdziena radītajām grūtībām skat., piemēram, De Saint Pol, T., Deney, A., un Monso, O., "Ménage et chef de ménage: deux notions bien ancrées", *Travail, genre et sociétés*, 2004, 1. sējums, Nr. 11, 63.–78. lpp.

[33] Patiesībā man šķiet, ka izteikums *household of the Union citizen* var nozīmēt arī vienkārši Savienības pilsoņa piederību [kādai] mājsaimniecībai. Turklāt, kā norādījuši prasītāji pamatlietā, "mājsaimniecības galva" bieži tiek saprasta kā tā persona, kas saviem mājiniekiem sniedz materiālo atbalstu. "Ģimenes locekļ[u] [..], kuri [..] dzīvo [..] vienā mājsaimniecībā [ar Savienības pilsoni]" gadījums ir pavisam atšķirīgs no minētā pilsoņa "apgādībā" esoša ģimenes locekļa.

[34] Bagātīgās judikatūras klāstā skat. spriedumus, 2008. gada 3. aprīlis, *Endendijk* (C-187/07, EU:C:2008:197, 22. un nākamie punkti), 2019. gada 18. septembris, *VIPA* (C-222/18, EU:C:2019:751, 37. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī 2021. gada 25. februāris, *Bartosch Airport Supply Services* (C-772/19, EU:C:2021:141, 26. punkts).

[35] Ko apstiprina sprieduma *Rahman* u.c. 21. punkts.

[36] Spriedums, *Rahman* u.c. (21. punkts).

[37] Skat. spriedumu, *Rahman* u.c. (36., 38. un 39. punkts).

[38] Skat. tostarp spriedumu, *Rahman* u.c. (24. punkts).

[39] Avots: *Larousse* vārdnīca, ar kuru var iepazīties tiešsaistē (www.larousse.fr/dictionnaires/francais/ménage/50418).

Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta teksta analīze, papildināta ar Direktīvas 2004/38 kontekstuālu un sistēmisku analīzi, ļauj pilnībā izslēgt prasītājas pamatlietā tēzi, saskaņā ar kuru pietiek tikai ar kopīgu dzīvesvietu, lai uzskatītu, ka attiecīgais ģimenes loceklis "dzīvo ar [Savienības pilsoni] vienā mājsaimniecībā"[40]. Viena dzīvesvieta, protams, ir nepieciešams nosacījums, taču ar to vien nepietiek, lai varētu gūt labumu no Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktā ietvertās otrās alternatīvas.

38. Lai arī "mājsaimniecības" jēdziena parastā nozīme ir saistīta ar "pāra" jēdzienu un "kopīgu mājsaimniecību", man tomēr šķiet, ka, raugoties uz šo definīciju Direktīvas 2004/38 kontekstā, tā ir noteikti jāpaplašina, jo pāra sastāvdaļas principā ir iekļautas jau Direktīvas 2004/38 2. panta 2. punktā. Tādēļ "mājsaimniecība" šeit jāsaprot plašāk, drīzāk "mājvietas" nozīmē[41]. Šīs mājvietas locekļi mājsaimniecības dzīvē piedalās dažādos veidos.

39. Mājsaimniecība vai mājvieta ir jēdzieni, kas rada ne tikai tīri pragmatisku vēlmi veidot kopīgu dzīvi un tajā piedalīties, bet arī piederības *sajūtu* un īpašu *pieķeršanos*, kas saista personas, kuras to veido. Piemēram, šī sajūta un šī pieķeršanās ļaus nošķirt vienkārši kopīgu dzīvesvietu no patiesas piederības mājsaimniecībai vai mājvietai.

40. No tā izriet, ka otram ģimenes loceklim, lai būtu Savienības pilsoņa mājsaimniecības loceklis, vispirms un pēc definīcijas ir jābūt radniecības saitēm ar pilsoni, ar kuru viņš kopā dzīvo. Turklāt starp abiem jābūt stabilai pieķeršanās saitei[42], kas veidojusies pietiekami ilgas kopdzīves, kura veidota ne tikai vienkāršu ērtību labad, laikā. Šai pieķeršanās saitei, manuprāt, jābūt tik stiprai, lai tad, ja attiecīgais ģimenes loceklis vairs nebūtu Savienības pilsoņa mājsaimniecības loceklis, šis pēdējais tiktu personiski ietekmēts[43] tādā veidā, ka var runāt par savstarpējas atkarības situāciju, ko veido pieķeršanās.

41. Valsts iestādēm būs jāizvērtē attiecību stabilitāte, novērtējot it īpaši, bet ne tikai kopīgās dzīves ilgumu, kā arī ģimenisko jūtu stiprumu, kas pausts kopējās dzīves, kurai piemīt ģimenes dzīves iezīmes, laikā[44]. Apgalvotās paplašinātās ģimenes struktūras dzīvesveids kopumā ir jāizvērtē visaptveroši, katrā gadījumā atsevišķi, ņemot vērā katra ģimenes modeļa īpašos apstākļus un balstoties uz visiem nozīmīgajiem faktiskajiem elementiem.

[40] Taisnība, ka agrākos tiesību aktos, kuri kodificēti ar Direktīvu 2004/38, nešķiet ietverta šī atsauce uz "mājsaimniecību", bet tajos drīzāk ir runa par prasību "dzīvot zem viena jumta" (skat., piemēram, Padomes Regulas (EEK) Nr. 1612/68 (1968. gada 15. oktobris) par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā (OV 1968, L 257, 2. lpp.) 10. pantu vai Padomes Direktīvas 73/148/EEK (1973. gada 21. maijs) par dalībvalstu pilsoņu pārvietošanās un dzīvesvietas Kopienā ierobežojumu atcelšanu saistībā ar uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanu (OV 1973, L 172, 14. lpp.) 1. panta 2. punktu. Prasītāja pamatlietā no tā secina, ka Direktīvu 2004/38 saskaņā ar tās 3. apsvērumu, kurā ir norādīts, ka tās nolūks ir "vienkāršo[t] un nostiprinā[t] visu Savienības pilsoņu brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības", nevar interpretēt šaurāk par to tiesību stāvokli, kas pastāvēja pirms tās stāšanās spēkā.

[41] Mājvietas jēdziens, manuprāt, labāk atspoguļo šo ideju par paplašinātu ģimeni zem viena jumta.

[42] Man nešķiet pašsaprotama iespēja, neveicot citas pārbaudes, uzskatīt, ka radniecības saites obligāti rada pieķeršanos starp diviem vienas ģimenes locekļiem, ja vien neaizstāv īpaši bagātīgu Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta interpretāciju.

[43] Fundamentālā nodalījuma dēļ, kas minēts šo secinājumu 29. punktā, es neesmu pārliecināts, ka būtu jāpierāda, ka, ja Savienības pilsoņa "pārējiem ģimenes locekļiem" tiktu atteikta ieceļošana un uzturēšanās, tad šis pilsonis atteiktos no savām tiesībām uz pārvietošanās brīvību. Turklāt šāds nosacījums novestu pie pārāk šauras Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta interpretācijas.

[44] Man nāk prātā, piemēram, tāda Savienības pilsoņa situācija, kurš ir zaudējis vecākus un ir uzticēts savam onkulim un tantei. Šī kopdzīve var ilgt līdz pilngadībai, taču šo onkuli un tanti nevar uzskatīt par tādiem, kas atrodas Savienības pilsoņa apgādībā, ja viņi ir materiāli neatkarīgi. Tomēr, ņemot vērā viņu īpašo emocionālo iesaisti, šie "pārējie" ģimenes locekļi būtu jāuzskata par mājsaimniecības locekļiem Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkta izpratnē. Tāpat man nāk prātā tāda Savienības pilsoņa tiešā pēcnācēja situācija, kuram ir vairāk nekā 21 gads un kurš ir ekonomiski neatkarīgs, taču uzsāk profesionālo darbību, turpinot dzīvot pie vecākiem.

42. Turpretim, manuprāt, attiecīgā ģimenes locekļa nākotnes nolūki neietilpst šajos nozīmīgajos elementos. Pirmkārt, tas, kas notiks nākotnē, vienmēr ir grūti paredzams. Otrkārt, šie nolūki var būt mainīgi un nekas tos īsti nevar kavēt. Visbeidzot, tas nav jurisprudences jautājums [45].

43. Līdz ar to, manuprāt, no iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas attiecas uz situāciju, kurā paplašinātās ģimenes locekļiem ar attiecīgo Savienības pilsoni ir ciešas un stabilas ģimenes saites īpašu faktisko apstākļu dēļ, kas saistīti ar piederību vienai mājsaimniecībai ar minēto pilsoni. Šī piederība izpaužas stabilā kopīgā dzīvē, kas izveidota vienā mājvietā, ko nosaka vēlme dzīvot kopā un kam piemīt ģimenes dzīves iezīmes. Valstu iestādēm ir jāveic katras individuālās situācijas padziļināta pārbaude katrā gadījumā atsevišķi, ņemot vērā dažādus aspektus, kam var būt nozīme, piemēram, radniecības pakāpi, kopīgās dzīves ilgumu, attiecību ciešumu un pieķeršanās saites stiprumu. Īstenojot savu novērtējuma brīvību, dalībvalstis var izvirzīt īpašas prasības saistībā ar pierādījumiem par piederību Savienības pilsoņa mājsaimniecībai, lai pārliecinātos par faktiskās situācijas, kas jāpārbauda to iestādēm, patiesumu un stabilitāti, taču ar divkāršu nosacījumu, ka šīs prasības saglabā atbilstību darbības vārda "veicina" un izteikuma "dzīvo ar [Savienības pilsoni] vienā mājsaimniecībā" ierastajai nozīmei un neatņem Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktam tā lietderīgo iedarbību.

III. Secinājumi

44. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu uz *Supreme Court* (Augstākā tiesa, Īrija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2004/38/EK (2004. gada 29. aprīlis) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK, 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas attiecas uz situāciju, kurā paplašinātās ģimenes locekļiem ar attiecīgo Eiropas Savienības pilsoni ir ciešas un stabilas ģimenes saites īpašu faktisko apstākļu dēļ, kas saistīti ar piederību vienai mājsaimniecībai kopā ar minēto pilsoni. Šī piederība izpaužas stabilā kopīgā dzīvē, kas izveidota vienā mājvietā, ko nosaka vēlme dzīvot kopā un kam piemīt ģimenes dzīves iezīmes.

Valstu iestādēm ir jāveic katras individuālās situācijas padziļināta pārbaude katrā gadījumā atsevišķi, ņemot vērā dažādus aspektus, kam var būt nozīme, piemēram, radniecības pakāpi, kopīgās dzīves ilgumu, attiecību ciešumu un pieķeršanās saites stiprumu.

Īstenojot savu novērtējuma brīvību, dalībvalstis var izvirzīt īpašas prasības saistībā ar pierādījumiem par piederību Savienības pilsoņa mājsaimniecībai, lai pārliecinātos par faktiskās situācijas, kas jāpārbauda to iestādēm, patiesumu un stabilitāti, taču ar divkāršu nosacījumu, ka šīs prasības saglabā atbilstību darbības vārda "veicina" un izteikuma "dzīvo ar [Savienības pilsoni] vienā mājsaimniecībā" ierastajai nozīmei un neatņem Direktīvas 2004/38 3. panta 2. punkta pirmās daļas a) apakšpunktam tā lietderīgo iedarbību.

[45] Atgādināšu, ka sprieduma *Rahman* u.c. 33. punkta izpratnē "atkarībai ir jābūt pastāvējušai attiecīgā ģimenes locekļa [izcelsmes] valstī brīdī, kad tas lūdzis atļaut pievienoties tam Savienības pilsonim, kura apgādībā viņš ir" (skat. arī spriedumu, 2014. gada 16. janvāris, *Reyes* (C-423/12, EU:C:2014:16, 30. punkts)).